

ЗАЛЕЗЪТ НА БЕСИТЕ, ВЪЗКРЪСВАНЕ НА БЕСКАТА ИДЕНТИЧНОСТ

Written by Admin

Tuesday, 25 March 2014 12:18 - Last Updated Tuesday, 25 March 2014 12:21

There are no translations available.

ЗАЛЕЗЪТ НА БЕСИТЕ, ВЪЗКРЪСВАНЕ НА БЕСКАТА ИДЕНТИЧНОСТ

Днес в Северозападните Родопи са малцина тези, които знаят нещо за бесите. Повечето знаят единствено, че това е тракийско племе. Славата на бесите като най-елитното тракийско племе е изчезнала заедно с изчезването на светилището на Дионис. Наложената от върховния жрец Бологес тайна е съблюдувана толкова строго, че само след няколко века е изтрит почти всякакъв спомен и централното светилище на Дионис преминава в света на митовете. Под ударите на християнските догми постепенно се стопява и езикът на бесите. Това е картината след 514 г., когато първите славянски дружини нахлуват в Родопите.

Според една от хипотезите името на Родопите първоначално е било име на река, което в последствие се е прехвърлило върху цялата планина. Това е Доспатската река, чието тракийско име е Rodopa, означаващо „червеникава, тъмночервена река”. Александър Арнаудов пише, че „В поречието на Доспатска река, чието тракийско име

Rodopa

, респ.

Rudupa

, не е било интегрирано в славянската езикова система до IX в. (

Rudopa

е късно), славяните са се заселили по-късно. За това свидетелства и името на част от течението на тази река – Рата, което поради запазването на краткото „а” в края е било заето след IX в.”.

[\[1\]](#)

Същият автор смята, че тракийският произход на името на планинския рид Каркария над с. Дорково е доказателство, че и там славяните не са проникнали поне до IX в. Вероятно поради тази причина единствено в говора на с. Корово (дн. Драгиново) е засвидетелствано името на планината Родопи като „Ръдопйето или Рътопйето”

[2]

Посочените факти дават основание да се предположи, че тази планина е наименована Родопи именно от бесите и че това наименование е свързано с вода. Запазените тракийски топонимни названия са връзката с най-дълбоката древност.

В някои части на Северозападните Родопи славяните са проникнали по-рано – VI-VII в. Пример за това е хидронимията на Чепинската река – това са речните имена Лепеница (в горната част – в района на връх Сютка се нарича р. Долдорана, което е тракийско), Абланица, Бистрица, Мътница. Това са славянски наименования. Проведените археологически проучвания през 1961 - 1962 г. също така дават основание да се предполага ранно славянско присъствие в района на селищата Нова махала и Барутин. Построените трикорабни базилики от края на IV в. и през V в. от бесите в тези селища са били опожарени и разрушени през VII в. Нахлуващите езически славянски групи са разрушили и ограбили тези храмове. Византия (от 395 г. Римската империя е разделена на две) е контролирала територията на бесите, но не е могла да им осигури защита от славяните.

През първата половина на IX в. Северозападните Родопи влизат в състава на новосъздадената българска държава. Това става през 812 – 813 г. по времето на хан Крум. През 864г. християнството става държавна религия в цяла България. В Северозападните Родопи християнството вече има дълбоки корени – от IV в. бесите са християни. Това улеснява приобщаването на прабългарите и славяните към новата религия. В областта на Доспатско се смята, че славяните са от племето мораци (мървачи), а в останалата част на Северозападните Родопи (както и в по-голямата част на Западните Родопи) славяните са от племето драговичи (драговити). Приобщаването към християнството е свързано с възстановяване на разрушените храмове. От археологическите проучвания е известно, че трикорабните черкви в с. Нова махала и на върха, където днес е крепостта Цепина са възстановени и променени. В с. Нова махала това е станало в края на X – началото на XI в. На върха Цепина, където е имало тракийско селище, трикорабната базилика е преустроена в еднокорабна през времето на Първата българска държава.

След падането на Първата българска държава под византийско владичество през 1118 г. Северозападните Родопи са присъединени към Византия и остават във Византия чак до времето на Калоян (1197 – 1207 г.) Боляринът Иванко, убиецът на Асен I (брат на Калоян) бяга при византийците. За благодарност византийският император го назначава за управител на Пловдивска област, към която принадлежи и Чепинския

ЗАЛЕЗЪТ НА БЕСИТЕ, ВЪЗКРЪСВАНЕ НА БЕСКАТА ИДЕНТИЧНОСТ

Written by Admin

Tuesday, 25 March 2014 12:18 - Last Updated Tuesday, 25 March 2014 12:21

район. Под претекст, че иска да укрепя района срещу българите, Иванко получава от императора право да възстанови и укрепя крепостите в Северозападните Родопи. Вероятно сегашния си вид крепостите по северния склон на Родопите (Цепина, Баткун, Варвара, Семчиново, Радилово, Дебращица, Црънча, Паталеница) са придобили по това време – 1197 г. Най-важни в тази стратегическа линия са крепостите Баткун и Цепина.

Укрепил се по такъв начин, Иванко успял да се сближи и със заелия българския трон цар Калоян, с когото подписват „съюз и договор против ромеите“. През 1198 г. Иванко вдига въстание и се отделя от Византия. Византийската войска начело с протостратора Мануил Камица е разбита при Баткун. Така цялата родопска област става независима с владетел Иванко. След почти два века Северозападните Родопи излизат от състава на Византия.

Според византийския хронист Георги Акрополит вероятно след победата си над латинците през 1205 г. цар Калоян назначил за управител на Родопската област своя сестрин син Алексей Слав. Това означава, че тази област през 1205 г. е присъединена към България и, тъй като е прекалено отдалечена от столицата Търново, цар Калоян е искал да има тук много доверен човек.

След смъртта на Калоян през 1207 г. Алексей Слав отказва да се подчини на неговия приемник цар Борил (1207 – 1218 г.) и се обявява за независим владетел на Родопите и Мелник. Границите на владението му не се знаят с точност. Според хрониста Георги Акрополит Слав владее: „Планината Родопи, която се нарича и Ахридос, и нейните крепости, а също и Мелник.“

Катрин Азраха приема, че по времето на Слав областта Ахридос е имала за граници: на север – Станимака (дн. Асеновград), на юг – земите северно от Егейското крайбрежие, на изток – земите около Одрин, на запад – областта Метропа (дн. Смолянски район). За столица Слав избира крепостта Цепина, а по-късно – Мелник. В Ахридос влизат крепостите: Раковица при с. Белово, Семчиново, Симеоновец, Варвара, Беден, Баткун, Паталеница, Црънча, Дебращица, Радилово, Бяга, Пещера, Брацигово, Перперек и др.

Георги Акрополит казва, че Слав бил почетен с деспотство от константинополския император Ерих (Хенрих или Анри Фландърски, по-малък брат на император Балдуин Фландърски). Слав е женен за неговата единствена дъщеря Маргарита-Изабела,

ЗАЛЕЗЪТ НА БЕСИТЕ, ВЪЗКРЪСВАНЕ НА БЕСКАТА ИДЕНТИЧНОСТ

Written by Admin

Tuesday, 25 March 2014 12:18 - Last Updated Tuesday, 25 March 2014 12:21

родена от рано починалата му първа съпруга Агнес. През XV и XVI в. Родопите се наричали Славиеви гори, вероятно по името на Слав. Дори едно селище носи името си от титлата на Слав – с. Деспотово (дн. гр. Доспат).

Районът на бесите е част от областта Ахридос. Пословичната свободолюбивост на бесите е намерила своя изразител – деспот Слав. Той остава верен за две години единствено на Калоян. След смъртта му сключва множество договори, но практически не се подчинява на никого. Този статут на автономия на практика възкресява беската идентичност. След Слав районът на бесите – Северозападните Родопи – винаги има някаква автономия, дори по време на турското владичество.

Деспот Слав владее своята област до 1220 г., след което тя е включена в границите на България от цар Иван Асен II (1218 – 1241 г.). Родопчани не забравят Алексий Слав, въпреки че той управлява само 15 г. Доказателство за това е фактът, че по време на турско владичество до помохамеданчването на Чепинския край Родопите са наричани Славиеви гори.

През 1371 г. при с. Черномен край Одрин войската на балканските владетели Вълкашин и Углеш е разбита. На следващата 1372 г. войските на султан Мурад отново нахлули в България. Превзети са Северна Тракия, Загоре и Родопската област. Българското население от Северозападните Родопи оказало най-упорита съпротива. Затова спомагат многото крепости: край Брацигово, Пещера, Радилово, Црънча, Паталеница, Дебращица, Баткун, Варвара, Семчиново, Дорково, Ракитово, Батак. Особено се отличават защитниците на крепостите Баткун, Цепина и Раковица в месността Куртово.

Местният историк и краевед Ст. Захариев, пишейки за крепостта Цепина, съобщава, че: „От цепинските българи в завоеванието едни са се били с турците на Куртово (това място е в Рила планина, 6 часа на юг от Голямо Белово, и е предел на Беловското окръжие, а наречено е така от тогавашния юнак Курта), а другите били в речената крепост (Цепина) – и подир превземането на Раковица още 9 месеца се били с Гази Дауд паша, но като ги насиллил от три страни, от тях едни побегнали при родопския деспот, а други изпратили посланици в Пловдив при Лала Шахбедин и се подчинили на турската власт с тези условия:

? да се развалят до основи всичките цепински крепости;

ЗАЛЕЗЪТ НА БЕСИТЕ, ВЪЗКРЪСВАНЕ НА БЕСКАТА ИДЕНТИЧНОСТ

Written by Admin

Tuesday, 25 March 2014 12:18 - Last Updated Tuesday, 25 March 2014 12:21

? за всяка душа (човек) да платят по една жълтица военни разноски;

? да дават десятък от всичките произведения на Гази Дауд паша;

? наместо харач и други данъци, да са длъжни всичките мъже от 20 до 35 години да отиват с турската войска на битките дето и да било като помагачи (от което се и наричат от помагачи помаци);

? да не зависят от друга черковна власт, а сами да се управляват духовно. Това последно предимство и до днес имат останалите непотурчени помаци българи, защото двамата техни свещеници са самовластни, те се ръкополагат, от който владика искат и не плащат никоя правдина (данък) на Агатонийския епископ в града (Пазарджик), нито после на пловдивските митрополити, които много пъти мъчеха селяните най-вече вули за бракосъчетание да взимат от техните епитропи, но цепинците, основавайки се на своите стари правдини, никога не склониха. И така селските кметове, съгласно със свещениците, самовластно си управляват своите черковни работи.” [\[3\]](#)

Книгата на Стефан Захариев е завършена около 1865 г., а е отпечатана през 1870 г. във Виена. От нея става ясно, че от предаването на крепостта Цепина на турците през 1373 г. почти до Освобождението Чепинските българи имат духовна автономия. Те разрушават крепостите си, разрушават през XVII в. (след помохамеданчването) 218 църкви и 33 манастира от Костенец до Станимака, но опазват най-важното – духовната си независимост. Нещо повече, данъците им били използвани пак за духовни нужди.

„През XVI в. селата от Цепино (Чепино) влизали в нахията Сарохан бейлю (дн. гр. Септември) на Татарпазарджишката кааза (околия). Те били включени във вакъф, приходите, от който отивали за поддържане на джамията „Сюлеймание” в Цариград...” [\[4\]](#)

До идването на турските завоеватели през XIV в. на територията на бесите са съществували и функционирали поне 218 църкви и 33 манастира. Такова количество храмове няма никъде другаде в Родопите. Сякаш завоевателите са почувствали

ЗАЛЕЗЪТ НА БЕСИТЕ, ВЪЗКРЪСВАНЕ НА БЕСКАТА ИДЕНТИЧНОСТ

Written by Admin

Tuesday, 25 March 2014 12:18 - Last Updated Tuesday, 25 March 2014 12:21

духовния облик на този район. Масовото помохамеданчване е единствено по рода си. Никъде на друго място не са хвърлени толкова усилия за сломяване вярата на населението. Това е косвено доказателство, че районът на бесите се е отличавал. Защо точно в Северозападните Родопи се е състояла главната битка между религиите? Може би легендата за славата на Светилището на Дионис е била жива? По някакъв начин завоевателите са разбрали, че ако надделеят тук, в земята на бесите, ще покорят Родопите и след това всички останали.

---

[1] „Славиеви гори”, Пазарджик 1994 г., стр. 9

[2] Пак там, стр. 10

[3] „Географико-историко-статистическо ОПИСАНИЕ на Татар-пааржишката кааза” (фототипно издание с коментар, изд. на Отечествения фронт, 1973 г.)

[4] Пак там